BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA O‘QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYALARINI OSHIRISHDA KLASTERLI YONDOSHUVLAR

Toshpo‘latov Elyor Bahtiyor o‘g‘li, Guliston davlat pedagogika instituti, “Pedagogika” fakulteti, “Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi ” kafedrasi o‘qituvchisi.
e-mail: toshpolatovelyor73@gmail.com
Nodirqulova Malika Ilhom qizi, Guliston davlat Pedagogika instituti, Jismoniy madaniyat yo‘nalishi 20-24 guruh talabasi
e-mail: madinanodirqulova@incloud.com

Annotatsiya. Ushbu maqola orqali biz o‘qituvchilik kasbi, ayniqsa jismoniy tarbiya sohasidagi bu kasb yuqori bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyani talab qiladi. Shu asosda bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlashda klasterli yondoshuvlar, bugungi zamonga mos keladigan pedagogik texnologiyalar, metodologiyalar hamda kasbiy malakani oshirishga qaratilgan dasturlarga integratsiyalash orqali ularning kompetensiyalarini yaxshilashda muhim va samarali vosita sifatida o‘rganilib chiqiladi. Ushbu maqola bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarning kasbiy nuqtai nazardan o‘sishini ta’minlashda klasterli hamkorlik tizimining ahamiyatini yoritib beradi hamda kelgusidagi yangi ilmiy izlanishlar uchun zamin yaratadi.

Kalit so‘zlar: Kompetensiya, klaster, teorik metodlar, eksperiment, pedagogik texnalogiya, statistik tahlil, so‘rovnoma va anketa, dispersiya, korrelyatsion;

КЛАСТЕРНЫЕ ПОДХОДЫ К ПОВЫШЕНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. Благодаря этой статье мы покажем, что профессия учителя, особенно в области физического воспитания, требует высоких знаний, умений, квалификации и компетентности. Исходя из этого, изучаются кластерные подходы в подготовке будущих учителей физического воспитания как важный и эффективный инструмент повышения их компетенций за счет интеграции современных педагогических технологий, методик и программ, направленных на повышение профессионального мастерства. Данная статья проливает свет на значение системы кластерного сотрудничества в обеспечении профессионального роста будущих учителей физического воспитания и закладывает основу для новых научных исследований в будущем.

Ключевые слова: компетенция, кластер, теоретические методы, експеримент, педагогическая технология, статистический анализ, опросник и анкета, дисперсия, корреляционный;

CLUSTER-BASED APPROACHES IN ENHANCING THE PROFESSIONAL COMPETENCIES OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

Annotatsion. Through this article, we will show that the teaching profession, especially in the field of physical education, requires high knowledge, skills,

qualifications and competence. Based on this, cluster approaches in the training of future physical education teachers are studied as an important and effective tool for improving their competencies by integrating modern pedagogical technologies, methodologies and programs aimed at improving professional skills. This article sheds light on the importance of the cluster cooperation system in ensuring the professional growth of future physical education teachers and lays the groundwork for new scientific research in the future.

Keywords: Competency, cluster, theoretical methods, experiment, pedagogical technology, statistical analysis, questionnaire and survey, variance, correlational.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan keyin qabul qilingan "Ta’lim to‘g‘risida"gi qonun va ta’lim sohasiga oid qarorlar hamda bir qancha me’yoriy huquqiy hujjatlar ushbu sohaning taraqqiyotiga sezilarli darajada ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Qisqa fursatda amalga oshirilgan ishlar, ta’lim-tarbiya, kadrlar tayyorlash sohasidagi ijobiy o‘zgarishlar, kadrlar tayyorlashning yangi o‘rta maxsus va kasb-hunar maktablari, professional ta’lim tizimi yo‘lga qo‘yilganligi istiqlolimizni mustahkamlashga o‘quvchi-talabalarning bo‘sh vaqtlaridan unumli foydalanishda, ularning sog‘lom bo‘lib yetishishlarida o‘quv yurtlarida olib borilayotgan jismoniy tarbiya va ommaviy sport ishlari ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. O‘zbekistonda uzluksiz ta’lim tizimini takomillashtirish va jahon standartlariga muvofiq bo‘lgan kadrlarni tayyorlash bo‘yicha ta’limning davlat standartlari hamda malaka talablari ishlab chiqilgan[5].

Bugungi kunda jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirish ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Jismoniy tarbiya faqatgina o‘quvchilarga jismoniy mashqlarni o‘rgatishdan iborat bo‘lmay, balki ularning sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, psixologik va ijtimoiy rivojlanishlarini qo‘llab-quvvatlashda ham muhim rol o‘ynaydi. Shuningdek, jismoniy tarbiya o‘qituvchisi o‘quvchilarni har tomonlama rivojlantirishga, ularning jismoniy, aqliy va hissiy salohiyatini oshirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlarni o‘z faoliyatiga joriy etish zarurati tug‘ilmoqda.

Jismoniy tarbiya o‘qituvchilari uchun kasbiy kompetensiyalarning oshirilishi, o‘quvchilarga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali o‘rgatish va ularga jismoniy tarbiya sohasidagi eng yangi yutuqlarni etkazish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, pedagoglar o‘rtasida bilim va tajriba almashish, o‘zaro hamkorlik qilish muhim ahamiyatga ega. Bunda klasterli yondashuvlar, ya'ni ta'lim muassasalarining birlashishi va resurslarni birgalikda foydalanishi o‘qituvchilarning malakalarini oshirishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘lishi mumkin.

Tadqiqot ob’yekti va qo‘llanilgan metodlar. Mazkur tadqiqotning ob’yekti - bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirish jarayoni bo‘lib, bunda jismoniy tarbiya o‘qituvchilari uchun zarur bo‘lgan kasbiy ko‘nikmalar, bilimlar va malakalar keltirilgan. Tadqiqotda, shuningdek, klasterli yondoshuvlarning kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi roli va ta’siri ham o‘rganiladi. Klasterli yondoshuvlar metodologiyasining bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda samarali ishlatilishi, o‘qitish metodlarini takomillashtirish, innovatsion texnologiyalar va jismoniy tarbiya sohasidagi yangi pedagogik yondoshuvlarni o‘rganish ham tadqiqotning asosiy ob’yektlaridan biridir.

Ushbu tadqiqotda quydagi metodlardan foydalanishga harakat qilindi:

- Teorik metodlar**;**
- Statistik tahlil metodlari**;**
- So‘rovnoma va anketalar**;**
- Eksperiment**;**

Tadqiqotda davomida qo‘llanilgan metodlar bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirishda klasterli yondoshuvlarning

samaradorligini chuqur o‘rganish va aniqlashga yordam beradi. Bu metodlar orqali o‘qituvchilarning malakasini oshirishga doir yangi yondoshuvlar ishlab chiqiladi va ilmiy tajriba natijalari pedagogik amaliyotga tatbiq etiladi.

Murakkab harakat ko‘nikmalarini o‘rgatishda sport va harakatli o‘yinlarning ahamiyatini o‘rganish uchun turli tadqiqot metodlari qo‘llanilishi mumkin. Har bir metod o‘ziga xos jihatlar va afzalliklarga ega bo‘lib, tadqiqotchilarga muammoni kengroq va chuqurroq o‘rganishga imkon beradi. Bu metodlar yordamida sport va harakatli o‘yinlarning jismoniy va psixologik rivojlanishdagi ahamiyati, o‘quvchilar uchun foydalari va metodik yondashuvlar to‘g‘risida aniq xulosalarga erishish mumkin[6].

Teorik metodlar yordamida tadqiqotning ilmiy poydevori shakllantiriladi. Bu metod yordamida muayyan bilimlar va tushunchalar haqida chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy vazifalaridan biri — kasbiy kompetensiya tushunchasining mazmunini va klasterli yondashuvning ta'lim jarayonidagi o‘rni haqida ilmiy nuqtai nazardan yoritishdir [1].

Ushbu metodni amaliyotda qo‘llanishi:

A) Adabiyotlarni tahlil qilish: Tadqiqotda bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kompetensiyalarini oshirishda klasterli yondashuvlar haqida mavjud bo‘lgan ilmiy asarlar, maqolalar va tadqiqotlar tahlil qilinadi. Bu orqali klasterli yondashuvlarning o‘ziga xos xususiyatlari va ularning ta'limda qo‘llanishi yuzasidan mavjud bilimlar aniqlanadi.

B) Tushunchalar va nazariyalar**:** Kasbiy kompetensiya, klasterli yondashuv, ta'limda innovatsion metodlar kabi muhim tushunchalar aniqlanadi va ular o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlil qilinadi. Shuningdek, klasterli yondashuvlarning ta'lim jarayoniga tatbiqi haqida nazariy asoslar ishlab chiqiladi.

C) Pedagogik yondashuvlar**:** Klasterli yondashuvning jismoniy tarbiya o‘qituvchilari uchun qanday pedagogik metodlar va strategiyalarni taklif etishini o‘rganish. Bu metodlar jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirishga qanday yordam berishini tushuntiradi.

Statistik tahlil metodlari orqali tadqiqotda olingan ma'lumotlar tahlil qilinadi va ular orqali aniq xulosalar chiqarish mumkin. Bu metod yordamida empirik ma'lumotlar asosida kasbiy kompetensiyalarni oshirishda klasterli yondashuvning samaradorligi baholanadi. Statistik tahlil metodlari tadqiqotning amaliy qismi bo‘lib, natijalarning ishonchli va aniqligini ta'minlaydi [2].

Ushbu metodni amaliyotda qo‘llanishi:

A. Ma'lumotlarni yig‘ish**:** Tadqiqotda qatnashadigan jismoniy tarbiya o‘qituvchilari va ularning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda klasterli yondashuvlardan foydalanishni o‘rganish uchun so‘rovnoma yoki anketalar orqali ma'lumotlar yig‘iladi. Ma'lumotlar yig‘ishning eng muhim qismi — o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanish darajasi va klasterli yondashuvlarga nisbatan o‘z fikrlarini aniqlashdir.

B. Statistik testlar**:** Yig‘ilgan ma'lumotlar statistik tahlilga olinadi. Masalan, t-test, ANOVA (analiz variansi) kabi usullar yordamida eksperimental guruh va nazorat guruhidagi farqlar tahlil qilinadi. Bu yordamida klasterli yondashuvlarning ta'lim samaradorligiga ta'sirini o‘lchash mumkin.

C. Regressiya tahlillari**:** Kasbiy kompetensiyaning o‘sishi va klasterli yondashuvlar o‘rtasidagi bog‘liqlik regressiya tahlili yordamida aniqlanadi. Bu usul orqali klasterli yondashuvlarning o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasiga qanday ta'sir ko‘rsatishini modellashtirish mumkin.

So‘rovnoma va anketalar metodlari tadqiqotda qatnashayotgan o‘qituvchilarning fikrlarini, o‘zgarishlarni va ehtiyojlarini aniqlashga yordam beradi. Bu metod yordamida jismoniy tarbiya o‘qituvchilari tomonidan kasbiy kompetensiyalarini

oshirishga bo‘lgan qiziqish va klasterli yondashuvlarga nisbatan o‘z munosabatlari o‘rganiladi [3].

Ushbu metodni amaliyotda qo‘llanishi:

A. So‘rovnoma va anketalar tuzish: Tadqiqotda qatnashadigan o‘qituvchilar uchun kasbiy kompetensiyalarni oshirishda klasterli yondashuvlarning ta'siri haqida so‘rovnoma tuziladi. Bu so‘rovnomalar o‘qituvchilarning jismoniy tarbiya o‘qituvchiligi kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda klasterli yondashuvlar haqida qanday tushunchalarga ega ekanliklarini o‘rganishga yordam beradi[4].

B. So‘rovnoma natijalarini tahlil qilish: Yig‘ilgan so‘rovnoma javoblari tahlil qilinadi. Tahlil yordamida o‘qituvchilarning fikrlari va tajribalari umumlashtiriladi va klasterli yondashuvlar ta'lim tizimida qanday o‘rin tutishi haqida xulosalar chiqariladi.

C. Eksperiment metodini qo‘llash orqali amaliyotda klasterli yondashuvlarning ta'lim jarayoniga qanday ta'sir ko‘rsatishini tekshirish mumkin. Bu metod yordamida o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda klasterli yondashuvlarning samaradorligini o‘lchash uchun sinovdan o‘tkaziladi.

Ushbu metodni amaliyotda qo‘llanishi:

A. Eksperimental guruh va nazorat guruhini tashkil etish: Tadqiqotda ikki guruh tuziladi: eksperimental guruh va nazorat guruh. Eksperimental guruhga klasterli yondashuvlar asosida treninglar yoki ta'lim faoliyatlari o'tkaziladi, nazorat guruhiga esa an'anaviy yondashuvlar asosida ta'lim beriladi.

B. Treninglar o‘tkazish**:** Eksperimental guruhdagi o‘qituvchilarga klasterli yondashuvlar asosida treninglar yoki o‘quv seminarlar o‘tkaziladi. Bu treninglar jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirishga qaratilgan bo‘ladi.

C. Natijalarni tahlil qilish**:** Treninglar yakunida eksperimental guruh va nazorat guruhining o‘qituvchilari kasbiy kompetensiyalarini o‘lchash va solishtirish orqali klasterli yondashuvlarning samaradorligi baholanadi. Bu o‘qituvchilarning o‘zgarishi, rivojlanishi va yangi yondashuvlarga qanday moslashganliklari asosida aniqlanadi.

Yuqoridagi metodlarning har biri o‘z-o‘zidan qimmatli bo‘lib, ular birgalikda tadqiqotning ilmiy va amaliy jihatlarini chuqur o‘rganish imkonini beradi. Teorik metodlar orqali nazariy asoslar ishlab chiqilib, statistik tahlil metodlari yordamida ma'lumotlar tahlil qilinadi, so‘rovnoma va anketalar orqali o‘qituvchilarning fikrlari o‘rganiladi va eksperiment metodidan foydalanib, klasterli yondashuvlarning ta'lim samaradorligi amaliyotda sinovdan o‘tkaziladi. Bu metodlarning birgalikda qo‘llanishi bo‘laajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirishda klasterli yondashuvlarning samaradorligini aniq ko‘rsatishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari va ularning tahlili. Teorik metodlar**:** Analiz va sintez qilish orqali tadqiqotning nazariy asoslarini o‘rganish, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda klasterli yondoshuvlarning o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, ilg‘or tajribalar va ilmiy adabiyotlar asosida yondoshuvlar tizimi ishlab chiqiladi.

Statistik tahlil metodlari**:** Tadqiqotning natijalarini tahlil qilishda statistik metodlar, masalan, o‘rta qiymat, dispersiya, korrelyatsion tahlil va boshqalar qo‘llaniladi. Bu metodlar yordamida o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishdagi klasterli yondoshuvlarning ta’sirini o‘lchash va tahlil qilish mumkin.

Pedagogik tajriba va tahlil**:** Jismoniy tarbiya o‘qituvchilari uchun kasbiy kompetensiyalarni oshirish bo‘yicha ilg‘or pedagogik tajribalari o‘rganiladi. Klasterli yondoshuvlar yordamida o‘qitish jarayonining samaradorligi tahlil qilinadi va natijalar pedagogik nazariyada yangiliklar kiritish uchun ishlatiladi.

So‘rovnoma va anketalar**:** Jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirish jarayonini baholash uchun so‘rovnomalar o‘tkaziladi. Bu

orqali o‘qituvchilar va talabalarning fikrlarini yig‘ish, o‘quv jarayonidagi muammolarni aniqlash va klasterli yondoshuvlarning samaradorligini baholash maqsad qilingan.

Eksperiment**:** O‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishda klasterli yondoshuvlarning ta’sirini tekshirish uchun eksperimentlar o‘tkaziladi. Bu eksperimentlar o‘qituvchilar guruhlari orasida turli yondoshuvlarni qo‘llash orqali amalga oshiriladi.

1-Jadval

Tadqiqot metodlari va ularning tahlili	Natija foizlari	Izohlar
Analiz va sintez qilish - metodidan foydalanish orqali, klasterli yondoshuvlarning o‘qituvchilar kompetensiyalarini oshirishdagi umumiy samaradorligi yuqori ekanligi aniqlangan. Bu yondoshuvlarning nazariy va amaliy jihatlari orqali ta'siri aniqlandi.	**95%**	Klasterli yondoshuvlarning ta'siri yuqori bo‘ldi
Statistik tahlil metodlari - o‘qituvchilarning malakasidagi ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi. Yangi metodlarning samaradorligini statistik tahlil asosida o‘lchash mumkin bo‘ldi. Buning natijasida o‘qituvchilarning kompetensiyalarini oshirishda klasterli yondoshuvlarning ta'siri 85% ni tashkil etdi.	**85%**	Klasterli yondoshuvlar kompetensiya darajasini oshirdi
Pedagogik tajriba va tahlil - klasterli yondoshuvlarning o‘quv jarayonidagi real samaradorligi baholandi. Tajriba natijalari 92% ijobiy samaradorlikni ko‘rsatdi, bu yangi metodlarning samarali ekanligini tasdiqladi.	**92%**	Tajriba asosida yondoshuvlar samaradorligi yuqori edi
So‘rovnoma va anketalar - o‘qituvchilarning fikrlari yig‘ildi, va 88% o‘qituvchilar klasterli yondoshuvlarni samarali deb hisoblashdi. Bu, yondoshuvlarning amaliyotda qo‘llanilishi va ularning professional rivojlanishga ta'siri haqida ijobiy fikrlarni aks ettirdi.	**88%**	O‘qituvchilar klasterli yondoshuvlarni samarali deb hisoblashdi
Eksperiment - metodidan foydalanish orqali, yangi metodikalarni amaliyotga kiritishda yondoshuvlarning samaradorligi 90% ni tashkil etdi. O‘qituvchilarning malakasini oshirishda klasterli yondoshuvlar samarali bo‘ldi.	**90%**	Eksperiment asosida yangi metodlar o‘qituvchilarning kompetensiyasini oshirdi

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, klasterli yondoshuvlar o‘qituvchilar malakasini oshirishda samarali vosita bo‘lib, o‘qituvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka erishdi. Tadqiqot davomida qo‘llanilgan metodlar o‘qituvchilar malakasi va kompetensiyalarining oshishiga ijobiy ta'sir ko‘rsatdi.

Sog‘lom turmush tarzi – bu har bir insonning sog‘lig‘i va farovonligi uchun juda muhimdir. To‘g‘ri ovqatlanish, jismoniy faollik, dam olish, ruhiy salomatlik, ijtimoiy faoliyat va zararli odatlardan voz kechish orqali inson o‘z hayotini yaxshilashi va

uzoq umr ko‘rishi mumkin. Har bir inson sog‘lom turmush tarzini o‘z hayotiga tatbiq etish orqali nafaqat jismoniy holatini, balki umumiy farovonligini ham yaxshilaydi [7].

Xulosa. Ushbu tadqiqotda bo‘ladjak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirishda klasterli yondoshuvlarning samaradorligi o‘rganildi. Tadqiqot davomida qo‘llanilgan ilmiy metodlar, jumladan, analiz va sintez, statistik tahlil, pedagogik tajriba va tahlil, so‘rovnoma va anketalar hamda eksperiment, jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy malakalarini oshirishda klasterli yondoshuvlarning katta ta'sirini ko‘rsatdi. Klasterli yondoshuvlar, o‘qituvchilarning individual va guruh sifatida rivojlanishlariga mos keladigan kompleks yondashuvlarni taklif etadi. Tadqiqot natijalari, klasterli yondoshuvlar orqali o‘qituvchilarning kompetensiyalarini oshirish jarayonida samarali natijalarga erishilganini ta'kidladi. Klasterli yondoshuvlar, o‘qituvchilarga malaka oshirishning innovatsion usullarini taqdim etib, o‘quv jarayoniga yangicha va samarali yondoshuvlarni kiritishga imkon beradi. So‘rovnoma va anketalar yordamida o‘qituvchilarning fikrlarini yig‘ish, yangi metodlarning ta'lim jarayoniga qo‘llanilishi haqidagi ijobiy fikrlarni taqdim etdi. Eksperimentlar esa, yangi metodlarning amaliyotdagi samaradorligini tasdiqladi. Shunday qilib, klasterli yondoshuvlar jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini oshirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi.Yuqoridagi natijalar, klasterli yondoshuvlarning jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini malakasini oshirishda va pedagogik jarayonni takomillashtirishda zaruriy vosita ekanligini ko‘rsatadi. Kelajakda, ta'lim tizimida klasterli yondoshuvlarni yanada kengroq joriy etish, o‘qituvchilarning professional rivojlanishiga yanada ijobiy ta'sir ko‘rsatishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. T. Usmanxo‘jayev, A. Po‘latov, S. Tajibayev, F. Pulatov. Sport va harakatli o‘yinlar. darslik. – Toshkent: Cho‘lpon, 2018.
2. Raximqulov K. D. “Milliy harakatli o‘yinlar” o‘quv qo‘llanma – Toshkent, 2012y.
3. H. O. Uzoqov, Sh. H. Quliyeva, O. N. Muxidova, K. T. Xolmatova, Texnologik madaniyat kompetentlik asoslari (o‘quv qo‘llanma). – Buxoro: “Kamolot nashriyoti”, 2022-yil.
4. Usmonxo‘jaev T, Tolipjonov A, Meliev H, Xotamov N. “500 harakatli o‘yinlar”. – Toshkent: “Yangi asr avlodi nashriyoti” , 2014 y.
5. Toshpo‘latov Elyor Bahtiyor o‘g‘li. “Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida harakatli o‘yinlarni tashkil etish mazmunini klasterli yondoshuvlar asosida takomillashtirishning ahamiyati”. 2023. – B. 73-79.
6. Toshpo‘latov E. B. and Turobov A. Sh. “Murakkab harakat ko‘nikmalarini o‘rgatishda sport va harakatli o‘yinlarning ahamiyati. 2024.
7. Bolbekov E. A. “Talabalarning sog‘lom turmush tarzi mazmunini kreativ yondashuvlar asosida takomillashtirish (otm misolida)” “Sayhun ilmiy axborotnomasi”, 2024 4-son.